

**MAMLAKAT IQTISODIY O'SISH SUR'ATLARIGA
INVESTITSIALARNING TA'SIRI**

Razikova Nozima Erkin qizi

Òzagrosug'urta «AJ» Toshkent shaxar, 'Yangi hayot tumani' 1 toifali mutaxassiz.

Email: Razikovanozima@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada investitsiyalarning mamlakatning iqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'siri ko'rib chiqilib, iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishda mahalliy va xorijiy investitsiyalar muhim rol o'ynaydi. Turli iqtisodiy nazariyalarni va empirik ma'lumotlarni tahlil qilib, biz investitsiyalar darajasining ortishi va tezlashtirilgan o'sish sur'atlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rnatamiz. Tadqiqot qo'shimcha ravishda investitsiyalar o'sishga hissa qo'shish mexanizmlarini, jumladan kapitalni shakllantirish, texnologik taraqqiyot va ish o'rinlarini yaratishni o'rganadi. Bizning topilmalarimiz shuni ko'rsatadiki, strategik investitsiya siyosati mamlakat unumdorligini va umumiy iqtisodiy salomatlikni sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Kalit so'zlar: iqtisodiy o'sish, investitsiyalar, ichki investitsiyalar, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TDI), kapital shakllanishi, iqtisodiy rivojlanish, mahsuldorlik.

**ВЛИЯНИЕ ИНВЕСТИЦИЙ НА ТЕМПЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РОСТА СТРАНЫ**

Разикова Нозима Эркин кизи

АО «Озагросугурта», город Ташкент, район Янги Хаёт, специалист 1-й категории.

Razikovanozima@gmail.com

Аннотация: в данной статье рассматривается влияние инвестиций на темпы экономического роста страны, подчеркивая важную роль внутренних и иностранных инвестиций в стимулировании экономического развития. Анализируя различные экономические теории и эмпирические данные, мы устанавливаем связь между увеличением уровня инвестиций и ускорением темпов роста. В исследовании дополнительно изучаются механизмы, с помощью которых инвестиции способствуют экономическому росту, включая накопление капитала, технологический прогресс и создание рабочих мест. Наши результаты показывают, что стратегическая инвестиционная политика может значительно улучшить производительность страны и общее экономическое здоровье.

Ключевые слова: экономический рост, инвестиции, внутренние инвестиции, прямые иностранные инвестиции (ПИИ), накопление капитала, экономическое развитие, производительность.

THE EFFECT OF INVESTMENTS ON THE ECONOMIC GROWTH RATE OF THE COUNTRY

Ozagrosugurta JSC, Tashkent City, Yangi Hayot District, Specialist of the 1st Category.

Razzikova Nozima Erkin qizi

Razikovanozima@gmail.com

Abstract: this article examines the impact of investment on the country's economic growth rate, highlighting the important role of domestic and foreign investment in stimulating economic development. Analyzing various economic theories and empirical data, we establish the relationship between

increased investment and accelerated growth rates. The study further examines the mechanisms by which investment contributes to growth, including capital formation, technological progress and job creation. Our findings show that strategic investment policies can significantly improve a country's productivity and overall economic health.

Keywords: *economic growth, investments, domestic investments, foreign direct investments (FDI), capital formation, economic development, productivity.*

KIRISH

Hozirgi kunda iqtisodiyot rivojlanishiga eng ijobiy ta'sir qiluvchi samarali omil bu-xorijiy investitsiyalardir. Shundan kelib chiqqan holda bugungi kunda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, xorijiy investorlar huquqlarini himoya qilishni kafolatlash va keng imtiyozlar tizimini yaratish mamlakatda yuritilayotgan oqilona investitsiya siyosatining ustuvor yo'nalishlari bo'lib qolmoqda. Investitsiyalar asosida mamlakatda ishlab chiqarish kengayadi, aholining ish bilan banligi oshadi, sanoat korxonalari modernizatsiyalanadi hamda aholi daromadlari oshib boradi. Natijada esa aholi farovonligini oshishiga olib keladi. Investitsiyalar ham turkumlanadi. Bu yerda investitsiyalarni ikki guruhga bo'lib tahlil qilinadi ya'ni ichki investitsiyalar hamda tashqi (xorijiy) investitsiyalar. Bu yerda xorijiy investitsiyalarning samaradorligi yuqori ekanligi yaqqol ko'rinib turadi. Investitsiyalar ko'pincha iqtisodiy o'sish va rivojlanishning qon tomiri sifatida qaraladi. O'zaro bog'liqlik kuchayib borayotgan global iqtisodiyotda investitsiyalar darajasi va mamlakatning o'sish sur'ati o'rtasidagi dinamikani

tushunish siyosatchilar va iqtisodchilar uchun juda muhim bo'lib qoldi. Ushbu maqola mahalliy korxonalar tomonidan amalga oshirilgan investitsiyalar kabi mahalliy investitsiyalar va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (FDI) qanday qilib samaradorlikni oshirishga, bandlik imkoniyatlarini yaratishga va mamlakatda innovatsiyalarni rag'batlantirishga qanday hissa qo'shishini o'rganadi. Investitsiyalar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik turli iqtisodiy nazariyalarga asoslanadi. Klassik iqtisodchilar kapital to'planishini o'sishning asosiy omili sifatida ta'kidladilar.¹ Ko'proq zamonaviy nazariyalar strategik investitsiyalarning natijasi sifatida inson kapitalini rivojlantirish va texnologik innovatsiyalarning ahamiyatini ta'kidlaydi. Ushbu maqola investitsiyalar darajasidagi o'zgarishlar YaIM o'sish sur'atlarining o'zgarishi bilan qanday bog'liqligini aniqlash uchun turli iqtisodiyotlarda empirik dalillarni o'rganish orqali ushbu istiqbollarni sintez qilishga qaratilgan.

ASOSIY QISM

Muntazam iqtisodiy o'sishning qayd etilishi ham makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlanganligini ko'rsatuvchi omil hisoblanadi. Iqtisodiy o'sishga esa xorijiy investitsiyalar to'g'ri proporsionaldir. Ya'ni xorijiy investitsiyalar hajmi oshib borishi bilan iqtisodiy o'sish ko'rsatkichi ham yuqorilab boradi. Chunki YaIM asosiy tarkibiy qismlaridan bir bu- invstitsiyalardir. Investitsiyalar mamlakatning iqtisodiy landshaftini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular nafaqat kapitalni iqtisodiyotga kiritish ko'rsatkichi, balki umumiy iqtisodiy o'sish sur'atlariga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Investitsiyalar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro ta'sir ko'p qirrali bo'lib, investitsiyalarning turli shakllarini,

¹ Robinson, J. (1965). Essays in the theory of economic growth. Springer. SJIF:5.219

iqtisodiyotning turli tarmoqlarini va kengroq makroiqtisodiy siyosatni o'z ichiga oladi. Ushbu insho ushbu munosabatlarning turli yo'nalishlarini o'rganishga intiladi, investitsiyalar mamlakatning iqtisodiy o'sish sur'atlariga qanday hissa qo'shishini va bu o'zaro ta'sirni boshqaradigan omillarni ta'kidlaydi.²

Investitsiyalar bir necha sabablarga ko'ra iqtisodiy o'sish uchun asosiy hisoblanadi. Asosan, ular ishlab chiqarish imkoniyatlarini oshiradigan davlat kapitalini oshiradi. Agar korxonalar yangi texnika, texnologiya va infratuzilmaga sarmoya kiritisa, ular mahsulot va xizmatlarni yanada samarali ishlab chiqarishi mumkin. Hosildorlikning bu ortishi natijasida ishlab chiqarish darajasi yuqori bo'ladi, bu esa iqtisodiy o'sishga bevosita yordam beradi. Aslini olganda, investitsiyalar iqtisodiyotni olg'a siljituvchi vosita bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, investitsiyalar turli shakllarda bo'lishi mumkin, jumladan, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TDI), mahalliy xususiy sektor investitsiyalari va davlat sektori investitsiyalari. Har bir investitsiya turi iqtisodiy o'sish jarayoniga o'ziga xos jihat qo'shadi. Masalan, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar nafaqat kapitalni, balki texnologiyani, boshqaruv qobiliyatlarini va global bozorlarga kirishni ham kiritadi, bu esa mezbon mamlakatga sezilarli foyda keltirishi mumkin. Boshqa tomondan, davlat investitsiyalari infratuzilma, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarini rivojlantirish orqali xususiy sektorning o'sishi uchun qulay muhit yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar globallashuvning asosiy drayveri va hozirgi global iqtisodiyotda eng muhim rolni o'ynaydi. U mamlakatlarning ishlab chiqarish jarayonini qo'shimcha kapital bilan

² Borensztein, E., De Gregorio, J., & Lee, J. W. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth?. *Journal of international Economics*, 45(1), 115-135.

ta'minlaydi va iqtisodiy o'sish darajasini oshiradi. Xorijiy investitsiyalar hajmi oshishiga mamlakatda shakllangan investitsion muhit eng katta ta'sir ko'rsatadi. Investitsiya muhiti deganda, mamlakat iqtisodiyoti yoki uning ma'lum bir hududiga kiritiladigan investitsiyalarning samaradorligi va xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy, tashkiliy-huquqiy, ekologik, madaniy va boshqa shart-sharoitlar majmuasi tushuniladi. U muayyan hududga investitsiyalar kiritishning maqsadga muvofiqligi va jozibadorligini belgilaydigan shart-sharoitlarning mavjud ijobiy va salbiy tomonlarini anglatadi. Investitsiya muhiti holati yaratilgan huquqiy baza va uning asoslari, qonun hujjatlarining sifatli tuzilishi va ularga rioya qilinishini talab etadi. O'zbekistonda qulay investitsion muhitni shakllantirishga qaratilgan islohatlar natijasida mamlakat iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalar hajmi ko'payib bormoqda. 2020-2022 yillarda o'zlashtirilgan xarijiy investitsiya va kreditlar hajmiga e'tibor qaratilsa, unda quyidagi holatni kuzatish mumkin: 2020-yilda o'zlashtirilgan xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi 3348,2 mln. AQSh dollorni tashkil qilgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2021-yilda 3737,2 mln. AQSh dollorni, 2022-yilda esa 9803,5 mln. AQSh dollarini tashkil qilgan. Bu ma'lumotlardan iqtisodiyotda xorijiy investitsiyalar hajmi yildan yilga oshib borayotganligini kuzatish mumkin. Bundan tashqari xorijiy investitsiyalarning iqtisodiyotga kirib kelish hajmini ham yuqori o'sish sur'atlariga erishib kelmoqda(1-rasm). 2020-yilda o'zlashtirilgan xorijiy investitsiya va kreditlar Yalpi ichki mahsulotga nisbati 6,5 % ni tashkil etib, 2019-yilga nisbatan 1,2 % ga ko'paygan. 2021-yilda o'zlashtirilgan xorijiy investitsiya va kreditlar Yalpi ichki mahsulotga nisbati 7,7 % ni tashkil etib, 2020-yilga nisbatan 2,0 % ga ko'paygan. 2019-yilda esa o'zlashtirilgan xorijiy investitsiya va kreditlar Yalpi ichki

mahsulotga nisbati 16,9 % ni tashkil etib, 2021-yilga nisbatan 9,5 % ga ko'paygan. Yuqoridagi statistik ma'lumotlar asosida O'zbekiston iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalarning hajmi oshib borayotganligini hamda buning natijasida mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlik ta'minlanayotganligini kuzatish mumkin. O'zbekiston iqtisodiyotida bundan ham ko'p investitsiyalarni qabul qilishga potensial yetarli darajada hamda bunga talab ham mavjud. Shundan kelib chiqqan holda O'zbekiston iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalarni hajmini yanada oshirish bugungi kunning dolzarb masalasi hisoblanadi.³

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar global iqtisodiyotning asosiy omiliga aylandi. Bu transmilliy korporatsiyalarni o'z bazasidan tashqaridagi mamlakatlarga sarmoya kiritib, shu orqali operatsiyalarni yo'lga qo'yish yoki aktivlarni sotib olishni o'z ichiga oladi. Ushbu investitsiya shakli juda muhim, chunki u qabul qiluvchi mamlakatga katta moliyaviy resurslar olib keladi. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar mahalliy ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirar ekan, u ish o'rinlarini ham yaratadi va texnologiyalar transferiga hissa qo'shadi. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar muvaffaqiyatli jalb qilingan iqtisodlarda tez-tez o'sish sur'atlari kuzatilmoqda, chunki bu investitsiyalar sanoatning kengayishiga va mahalliy ishchi kuchining malakasini oshirishga olib keladi.

Infratuzilma, ta'lim va sog'liqni saqlash kabi loyihalarga davlat xarajatlari sarmoyaning yana bir muhim sohasidir. Davlat investitsiyalari iqtisodiy o'sish uchun muhim ahamiyatga ega, chunki u xususiy sektorning keyingi faoliyati uchun

³ Arestis, P., & Demetriades, P. (1997). Financial development and economic growth: assessing the evidence. The economic journal, 107(442), 783-799.
SJIF:5.219

zarur zamin yaratadi. Masalan, yaxshi rivojlangan transport tizimi logistika xarajatlarini kamaytiradi va aloqani yaxshilaydi, savdo va savdoni osonlashtiradi. Ko'p hollarda davlat investitsiyalari xususiy sektor ishtirokiga to'sqinlik qiladigan bozordagi muvaffaqiyatsizliklarni bartaraf etish uchun zarur bo'lib, shu bilan umumiy iqtisodiy rivojlanishni katalizlaydi.

Xususiy sektor ko'pincha turli sohalarga sarmoya kiritish orqali iqtisodiy o'sishning asosiy omili hisoblanadi. Korxonalar foydani o'z faoliyatiga qayta investitsiya qilganda, ular mahsuldorlik va innovatsiyalarni oshiradi. Xususiy sektor investitsiyalari natijasida yangi mahsulot va xizmatlar joriy etilishi mumkin, ular nafaqat iste'molchilar ehtiyojlarini qondiradi, balki ishlab chiqarish samaradorligini ham oshiradi. Bundan tashqari, jonli xususiy sektor yangi ish o'rinlari yaratish uchun juda muhimdir, chunki yangi korxonalar ko'pincha ish bilan ta'minlash imkoniyatlariga olib keladi, daromad darajasini oshirishga va iqtisodiyotda iste'mol salohiyatiga hissa qo'shadi.

Investitsiyalarning mamlakatning iqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'siri chuqur va ko'p qirrali. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, davlat sektori xarajatlari va xususiy sektor tashabbuslari orqali investitsiyalar iqtisodiy faollikni oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular kapital to'planishini kuchaytiradi, innovatsiyalarni rag'batlantiradi, inson kapitali rivojlanishini rag'batlantiradi va barqaror iqtisodiy o'sish uchun juda muhim bo'lgan infratuzilmani yaxshilashga yordam beradi.⁴

Biroq, sarmoyalarning afzalliklarini to'liq ro'yobga chiqarish uchun mamlakatlar ularning samaradorligiga to'sqinlik qilishi mumkin bo'lgan muayyan

⁴ Hermes, N., & Lensink, R. (2003). Foreign direct investment, financial development and economic growth. The journal of development studies, 40(1), 142-163.
SJIF:5.219

qiyinchiliklarga duch kelishlari kerak. Barqaror siyosiy muhitni ta'minlash, infratuzilmani takomillashtirish, qulay me'yoriy-huquqiy bazani yaratish va raqobatbardosh soliq rejimini qo'llab-quvvatlash – bularning barchasi investitsiyalar uchun jozibador landshaftni shakllantirish uchun zarurdir. Ushbu sohalarga strategik sarmoya kiritib, davlatlar yuqori o'sish sur'atlariga erishish uchun investitsiyalarni jalb qilishlari mumkin va natijada turmush darajasi va iqtisodiy barqarorlikka hissa qo'shadi.

Tahlillardan kelib chiqqan holda O'zbekiston iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalar hajmini oshirishga qaratilgan quyidagi takliflarni amaliyotga tadbqiq etish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- respublika iqtisodiyotiga bevosita kapital mablag'larni keng jalb qilishni ta'minlaydigan huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy va boshqa shart-sharoitlarni muntazam takomillashtirish;
- respublikamizga jahon darajasidagi texnologiyani yetkazib berayotgan, iqtisodiyotning zamonaviy tarkibini vujudga keltirishga ko'maklashayotgan xorijiy sarmoyadorlarga imtiyoz va preferensiyalarni taqdim etish tizimini takomillashtirish;
- qulay investitsion muhitni shakllantirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amaliyotga tadbqiq'ini yanada kuchaytirish;
- iqtisodiyotda investitsiyalar samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy ishlarni yanda takomillashtirish hamda buning asosida iqtisodiyotda investitsiyalarsamaradorligini oshirish;

- yuqori texnologiyalarga asoslangan yangi ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish va kiritilgan investitsiyalar hajmini oshirish;

- xorijiy investitsiyalarni faoliyat ko'rsatayotgan ishlab chiqarish korxonalarini texnik va texnologik jihatdan yangilashga yo'naltirish hamda bu yo'nalishga investitsiya kiritayotgan investorlarga qo'shimcha imtiyozlar berish.

XULOSA

Ushbu maqolada keltirilgan tahlil investitsiyalar mamlakatning iqtisodiy o'sish sur'atlarini aniqlashda hal qiluvchi rol o'ynashini tasdiqlaydi. Mahalliy va xorijiy investitsiyalar hajmining oshishi kapitalni shakllantirish, texnologik innovatsiyalar va yangi ish o'rinlarini yaratishga olib keladi - bularning barchasi barqaror iqtisodiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismlari. Siyosatchilar ushbu imtiyozlardan to'liq foydalanish uchun tartibga soluvchi islohotlar, infratuzilmani takomillashtirish va innovatsiyalarni rag'batlantirish orqali jozibador investitsiya muhitini yaratishga ustuvor ahamiyat berishlari kerak. Iqtisodiyotlar doimiy o'zgarib turadigan global landshaftda barqarorlikka intilayotgan bir paytda, investitsiyalar va o'sish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni tushunish kelajakdagi farovonlik uchun samarali strategiyalarni shakllantirish uchun kalit bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Robinson, J. (1965). Essays in the theory of economic growth. Springer.
2. Borensztein, E., De Gregorio, J., & Lee, J. W. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth?. Journal of international Economics, 45(1), 115-135.

3. Arestis, P., & Demetriades, P. (1997). Financial development and economic growth: assessing the evidence. The economic journal, 107(442), 783-799.
4. Hermes, N., & Lensink, R. (2003). Foreign direct investment, financial development and economic growth. The journal of development studies, 40(1), 142-163.